

SPRÁVA DANÍ A POPLATKŮ – CHYBNÉ NÁVAZNOSTI NA TRESTNÍ ŘÍZENÍ PŘETRVÁVAJÍ

Josef Sedláček

Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, Ústav veřejné správy a práva

Abstract: *In der Tschechischen Republik regelt die Steuerverwaltung das Gesetz Nr. 337/1992 Gesetzsammlung. Dieses Gesetz erleichtert den Kriminellen ihre gesetzwidrigen Aktivitäten. Nach diesem Gesetz dürfen nicht die Finanzämter über vielen Straftaten die Polizei, die Staatsanwaltschaft und sogar nicht die Gerichte informieren. Die schlechteste Situation auf diesem Gebiet war von dem Jahre 1993 bis 2004, aber auch jetzt ist nicht alles in Ordnung.*

Key words: *Tax administration, economics offences, evade taxes, evade law, criminal procedure, loophole in the law.*

V zákoně č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů [3], který ve své původní podobě nabyt účinnosti dne 1.1. 1993, je v ustanovení § 24 poměrně podrobně upravena povinnost pracovníků správce daně, jakož i některých dalších osob, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s daňovým řízením. Kromě jiného jsou zde vymezeny i případy, kdy se této povinnosti dovolávat nelze apod. (podrobněji viz zmíněné ustanovení). Výše uvedený zákon, jakož i ustanovení § 24 tohoto zákona, byly od svého přijetí již mnohokrát novelizovány. Od samého začátku byl zákon formulován tak, že povinnost mlčenlivosti platila i ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení s výjimkou určitých případů. Hned zde chci zdůraznit, že považuji za nesprávné, když jeden státní orgán je ze zákona povinen tajit informace o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu, resp. o skutečnostech významných pro trestní řízení, před jiným státním orgánem. Snaha zajišťovat faktickou beztrestnost (resp. nestíhatelnost) určitému okruhu pachatelů trestných činů v domnění, že tito na oplátku řádně splní svou daňovou povinnost, je jednak nemorální, dále nekonceptní a navíc věcně neodůvodněná. Stát zde slevuje ze svých zásad (pravidel), že jednání, jež vykazuje určité zákonem stanovené znaky musí být stíháno jako trestný čin. Hodnoty chráněné trestním zákonem je tak ochoten vyměnit za peníze představované zaplacenou daní. Přitom, i když ponecháme stranou všechna ostatní hlediska a soustředíme se pouze na to, jakým způsobem tato pokřivená koncepce u nás v praxi funguje, zjistíme, že spolehlivé důkazy o jejích pozitivních dopadech na plnění daňové povinnosti neexistují.

Když už připustíme, resp. když už se budeme muset vyrovnat s myšlenkou, že povinnost mlčenlivosti týkající se daňového řízení má platit i ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení, je důležité, v jakých případech bude tato povinnost prolomena, jinak řečeno, v jakých případech a za jakých podmínek budou moci pracovníci finančních úřadů, případně další osoby, orgánům činným v trestním řízení relevantní informace přece jen poskytnout. V této souvislosti nezbyvá než konstatovat, že Parlament České republiky si v daných souvislostech počínal způsobem naprosto katastrofálním a stvořil zde úplnou tragédii (což možná není řečeno jazykem právní vědy, ale publikovatelné vyjádření se zde hledá opravdu velmi těžko).

Původní ustanovení § 24 posledně citovaného zákona v odst. 5 v daných souvislostech stanovilo, že povinnosti zachovávat mlčenlivost se nelze dovolávat vůči orgánům konajícím trestní řízení ohledně trestného činu zkrácení daně nebo jiného obdobného trestného činu. Pro připomenutí dodávám, že trestný čin zkrácení daně (dnes označovaný zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby) upravený v § 148 trestního zákona [1] spočívá stručně řečeno

v tom, že se pachatel dopustí podvodného jednání, kterým ve větším rozsahu zkrátí daň nebo jinou povinnou platbu (např. uvede vědomě nepravdivé údaje do daňového přiznání a zdánlivě tak sníží svou daňovou povinnost o 100 000,- Kč). Je logické a správné, že ohledně trestného činu podle §148 trestního zákona byla povinnost mlčenlivosti stanovená v souvislosti s daňovým řízením prolomena. Prvním základním problémem však bylo, co rozumět jiným obdobným trestným činem, v souvislosti s nímž rovněž nebylo možné dovolávat se stanovené povinnosti mlčenlivosti. Uvedené vymezení bylo totiž málo konkrétní. Navíc, objektivně posuzováno, i neúplné, protože trestným činem obdobným k trestnému činu zkrácení daně v konkrétních případech zcela jistě nemusely být např. trestné činy veřejných činitelů nebo trestné činy spáchané proti veřejným činitelům – pracovníkům finančních úřadů.

K uvedeným problémům se Parlament České republiky postavil tak, že novelou zákona o správě daní a poplatků publikovanou pod č. 255/1994 Sb., jež nabyla účinnosti 1.1. 1995, formulaci o jiném obdobném trestném činu vypustil, čímž prolomení povinnosti mlčenlivosti zúžil pouze na okolnosti významné pro řízení konané o trestných činech podle § 148 trestního zákona. Poté byla dalšími novelami zmiňovaná povinnost mlčenlivosti omezena i pro některé další případy, avšak výčet trestných činů, ohledně kterých mohly orgány činné v trestním řízení vyžadovat informace získané v řízení podle zákona o správě daní a poplatků, byl stále neúplný. Za závažnou, nežádoucí a až absurdně nesmyslnou považují situaci, že pracovníci finančních úřadů museli zachovávat povinnost mlčenlivosti i ve věcech podezření z trestných činů poškozování věřitele podle § 256 trestního zákona a zvýhodňování věřitele podle § 256a trestního zákona, a to včetně případů, kdy byl těmito trestnými činy poškozen stát v souvislosti s neplněním daňové povinnosti.

Zde připomínám, že trestný čin poškozování věřitele podle § 256 trestního zákona spočívá v tom, že pachatel i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele (resp. věřitele jiné osoby) tím, že zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou část svého majetku (resp. majetku jiné osoby - dlužníka) atd. podrobněji viz příslušné ustanovení trestního zákona. Jde o trestný čin v České republice od počátku 90. let velmi frekventovaný. Stručně řečeno – např. zadlužený podnikatel nečeká až si pro jeho majetek přijdou exekutoři (nebo bude jinak zajištěn), ale to, co má rozprodá a výtěžek prodeje si ponechá a pokud možno nějak uschová – např. u někoho známého. Takže měl-li někdo velké dluhy na daních (třeba i mnohamilionové) vzniklé tím, že daně (clo nebo jinou podobnou platbu) nezaplatil a se svým majetkem pak nakládal způsobem uvedeným v §256 trestního zákona, nebylo možné jej dost dobře trestně stíhat, neboť finanční úřad nemohl orgánům činným v trestním řízení poskytnout pro řízení o trestném činu podle § 256 žádné informace.

V případě trestného činu zvýhodňování věřitele podle § 256a trestního zákona byla situace podobná. Tohoto trestného činu (opět pro připomenutí zjednodušeně řečeno, podrobněji viz uvedené ustanovení trestního zákona) se dopustí pachatel, který za situace, kdy on (resp. např. právnická osoba, za kterou jedná) není schopen splácet své závazky zmaří byt' i jen částečně uspokojení svého věřitele (nebo např. věřitele právnické osoby za kterou jedná) tím, že zvýhodní věřitele jiného. Jinak řečeno místo toho, aby byl majetek dlužníka rozdělen spravedlivě mezi jeho věřitele podle pravidel stanovených v zákonu o konkursu a vyrovnání, je z tohoto majetku plněno pouze vybranému věřiteli (nebo věřitelům), přitom je sice takto plněna existující pohledávka, ale ve větším rozsahu, než kdyby bylo plněno podle pravidel, která zákon stanoví pro dlužníka, který není schopen plnit své splatné závazky. Takže pokud měl někdo velké dluhy mj. i na daních (či jiných podobných platbách), nebyl schopen splácet své splatné závazky a místo toho, aby podal návrh na prohlášení konkursu, ze svého majetku plnil jiným věřitelům než státu (dluhy na daních) a dopustil se tak trestného činu zvýhodňování věřitele podle § 256a trestního zákona, tak také v takových případech nebylo

možné uvedeného pachatele dost dobře trestně stíhat, protože finanční úřad nemohl pro řízení o tomto trestném činu poskytnout orgánům činným v trestním řízení žádné informace.

Dopady výše naznačené koncepce včetně návaznosti zákona o správě daní a poplatků na příslušná ustanovení trestního řádu [2], jež opravňovaly orgány činné v trestním řízení k vyžádání údajů důležitých pro trestní řízení, by mohly být samy o sobě předmětem pro obsáhlou analýzu. **V každém případě je však možné konstatovat, že poškozování státu (nemluvě o poškozování dalších osob) neplacením daní (a podobných dávek) bylo výše uvedenou legislativní cestou poměrně dobře zabezpečeno, byť v normálně fungujícím státu by zákonodárce usiloval o pravý opak.** Dostatečně odhodlaní a informovaní pachatelé mohli po řadu let vést své podnikání tak, že jim (nebo raději jimi spravovaným právnickým osobám) vznikly na daních velké dluhy a poté stačilo jednáním naplňujícím skutkovou podstatu trestného činu poškozování věřitele podle § 256 trestního zákona včas odstranit majetek z dosahu finančního úřadu.

Až novelou zákona o správě daní a poplatků uskutečněnou zákonem č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1.7. 2004, bylo do § 24 zákona o správě daní a poplatků doplněno, že povinnosti mlčenlivosti se nelze dovolávat „vůči specializovaným policejním složkám určeným ministrem vnitra 1. pro vyhledávání legalizace výnosů z trestné činnosti, 2. pro boj proti teroristickým aktivitám a vyhledávání zdrojů, z nichž jsou financovány, 3. pro boj se závažnou hospodářskou trestnou činností, korupcí a organizovaným zločinem, pokud tato složka požaduje údaje potřebné pro řízení o trestných činech spáchaných v oblastech uvedených pod body 1. až 3.“ Největší pochybení v dosavadní právní úpravě povinnosti mlčenlivosti stanovené v souvislosti s daňovým řízením tak byla z významné části napravena, i když způsobem, který zdaleka není ideální. Stále existuje možnost páchaní trestné činnosti, o níž mohou orgány správy daní získat informace, které ale nebudou oprávněny poskytnout orgánům činným v trestním řízení. Proč výše citované ustanovení výslovně opravňuje k získávání informací z daňového řízení specializované policejní složky a ne již soudy a státní zastupitelství, těžko soudit.

Použitá literatura:

- [1] zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- [2] zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- [3] zákon č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

Kontaktní adresa:

Mgr. Josef Sedláček
Ústav veřejné správy a práva
Fakulta ekonomicko-správní
Univerzita Pardubice
Studentská 84, 532 10 Pardubice
e-mail: josef.sedlacek@upce.cz
tel.: 466 036 171